

Fonteinkerk, 8 mei 2022
Lezing: Johannes 20:19-29

Heel lang geleden, toen het Huis van Zuid nog een somber, donkerbruin bijgebouw was, stond ik in de keuken koffie te zetten. Daarna liep ik met een dienblad vol koffie en kopjes een zaal binnen, waar een eerbiedwaardig gezelschap op de koffie zat te wachten. Eén van de aanwezigen was onze eigen Leo Koffeman, en die zei: “Aha, 147.” Niemand begreep dat, maar Leo legde uit: “We zijn op de universiteit bezig om een lijst aan te leggen van alle eigenschappen die een predikant in deze tijd moet hebben en beheersen. We hebben al 146 competenties op een rij, maar ik besef opeens dat koffiezetten óók een noodzakelijk talent is; daarom 147.”

Bij het voorbereiden van de viering van vandaag bedacht ik dat een dorpspredikant nog een extra competentie nodig heeft: het vol geestdrift meelopen in de polonaise (148!). In mijn eerste gemeente in Drenthe werd van een predikant verwacht dat hij a) in een dienst overdag een huwelijk inzegende, b) vanaf acht uur 's avonds aanwezig was op het bruiloftsfeest, en c) na tien uur vrolijk meeliep in de onvermijdelijke polonaise. Ik kreeg daar nachtmerries van, dus ik bedacht een geniale uitvlucht. Als de muziek het hosfestijn begon aan te kondigen, ging ik pijlsnel naast een meneer met één been of een mevrouw in een rolstoel zitten, en dan ging er een buitengewoon goed gesprek van start. Als dan de meute aan kwam hossen, en pogingen deed om mij mee te sleuren, dan wees ik op mijn gesprekspartner en zei: “Ik kan toch meneer A of mevrouw B niet zomaar laten zitten? We zitten net in een goed gesprek...”

Achteraf voel je je dan toch een beetje schuldig en stom. Je bent spelbreker geweest! Hoe je het ook wendt of keert, - je bent toch die flauwe vent geweest die niet mee wilde doen, die afhaakte op het moment dat het gezellig werd. “Wij hebben op de fluit gespeeld, maar jij stond aan de kant!” Ik heb competentie 148 helaas nooit op mijn CV kunnen zetten... In het verhaal van Johannes speelt Thomas de rol van de man die aan de kant blijft staan. Hij is er niet bij als de andere leerlingen samenkomen. En als ze hem komen vertellen dat ze Jezus hebben gezien, houdt hij hun verhaal op afstand. Hij gelooft er niet meer in; hij doet niet meer mee en blijft aan de zijlijn staan.

In onze nieuwste vertaling wordt hij omschreven als “Tomas (dat betekent ‘tweeling’)”. In de vroegere vertaling stond er: “Thomas, genaamd Didymus”. “Didymus” is een Grieks woord dat inderdaad “tweeling” kan betekenen. “Thomas” is de Griekse vorm van een Aramees woord dat óók “tweeling” betekent. In feite betekent zijn naam: “Tweeling de tweeling”. In de Bijbel wordt nergens duidelijk wie dan zijn tweelingbroer of tweelingzus is geweest. Volgens een boek uit de 8^e eeuw (“Over de ouders van de apostelen”) had Thomas een tweelingzus die “Lysia” heette. Maar anderen hebben vermoed dat Thomas de tweelingbroer van Jezus was! Er bestaat ook een uitleg die zegt dat “Didymus” niet op een letterlijke tweeling slaat, maar op het tweeslachtige, een tweestrijd, een twijfelende karaktertrek in Thomas zelf. Thomas trekt voortdurend alles in twijfel. In Johannes 11 gaat Jezus met zijn leerlingen op weg naar de gestorven Lazarus. Jezus zegt dan: “Lazarus is gestorven (...) en nu kunnen jullie tot geloof komen. Laten we naar hem toegaan!” Jezus wil dus op weg gaan met een hoopvolle missie: Lazarus weer wakker maken. Dit wordt een opstandingsverhaal! Dan zegt Thomas: “Laten ook wij maar gaan, om met Hem te sterven.” Thomas gelooft dus niet dat dit goed kan aflopen; deze reis zal hun dood worden! Hij is niet laf: hij is bereid om met Jezus en voor Jezus te sterven. Maar hij trekt in twijfel wat Jezus zegt, en plaatst zich op die manier buiten de kring van gelovige leerlingen.

In Johannes 14 praat Jezus met zijn leerlingen over het Vaderhuis met de vele kamers. Hij belooft dat Hij zal terugkomen, en dat Hij dan zijn vrienden zal ophalen en meenemen. “Dan zal Ik jullie met Me meenemen, en dan zullen jullie zijn waar Ik ben. Jullie kennen de weg naar waar Ik heenga.” De twijfelende Thomas neemt onmiddellijk het woord en vraagt dan: “Wij weten niet eens waar U naar toe gaat, Heer; hoe zouden we dan de weg kunnen weten?” In het verhaal van vandaag zet Thomas zijn twijfelende houding voort. Hij is verslagen door de dood van Jezus, en begint zich te onttrekken aan de kring van de leerlingen. Ook het verhaal van zijn vrienden (“We hebben de Heer gezien!”) overtuigt hem niet. Hij blijft aan de kant staan. Hoewel hij een kleine opening openlaat: “Alleen als ik de wonden van de spijkers kan zien en voelen, dan zal ik het geloven.” Blijkbaar leeft er toch, ergens diep in zijn ziel, de hoop op een bevestiging van het verhaal. Hij neemt zijn plek in de kring weer in, hoewel hij er weinig van verwacht. “Ik ga er nog één keer heen,” heeft hij misschien gedacht.

Opnieuw verschijnt Jezus in hun midden. Dat is raadselachtig, want de deuren waren toch echt gesloten. Maar het gebeurt nog altijd: waar twee, drie of honderd mensen in de Naam van Jezus samen zijn, daar kan Hij zomaar opeens de Aanwezige zijn, op onverklaarbare wijze. Hij wenst zijn vrienden “vrede” toe. Die vredegroet klinkt in de kerk nog altijd door, bijv. op het moment dat we brood en wijn gaan delen. En zoals Jezus zich met al zijn wonden aan Thomas laat zien, als de man die geleden heeft, zó toont Hij zich aan ons in het brood, teken van zijn gebroken lichaam, en in de wijn, teken van zijn vergoten bloed. Het gaat hier om iets heel principieels: zó wil Christus onder ons bekend en gekend zijn, als de mens die het lijden niet uit de weg is gegaan, als de man die zijn leven heeft overgehad voor zijn vrienden. Jezus komt Thomas niet overtuigen van zijn aanwezigheid als zodanig (alsof een levend lichaam genoeg “bewijs” zou zijn), maar van zijn liefdevolle aanwezigheid, zijn liefde die sterker is dan lijden en dood. De reactie van Thomas, zijn credo (“Mijn Heer en mijn God!”) is dan ook niet een zakelijke vaststelling dat Jezus daar vóór hem staat, maar een diepe herkenning en erkenning van het feit dat Jezus alleen als de Lijdende de Levende kan zijn. Wij vieren bij het delen van brood en wijn nog altijd dat Jezus met zijn gebroken lichaam een God van liefde representeert. De overwinning is behaald door een liefde die tot op het bot gaat, liefde tot aan het bittere einde. Alleen als de Lijdende kan Jezus de Levende zijn.

God zweeg toen Jezus aan het kruis werd geslagen, God zweeg toen miljoenen Joden naar de gaskamers werden gedreven, God zwijgt nog altijd als mensen elkaar opjagen en uitmoorden. Maar Hij spreekt in de liefde van Jezus, dwars door alle wanhoop, lijden en dood heen. Iets van dat geheim probeerde Bonhoeffer te verwoorden, toen hij vanuit de gevangenis schreef: “God laat zich aan het kruis uit deze wereld verdringen. God is machteloos en zwak in de wereld, en juist zo, en alleen maar zo is Hij bij ons, en helpt Hij ons...”

In de samenleving van vandaag is dit een ongeloofwaardig verhaal geworden. Het roept geen enthousiasme meer op; de mensen blijven aan de kant staan en halen de schouders op. Maar het zou (en daar liggen kansen, wellicht) een heilzaam tegengif kunnen zijn tegen de giftige sprookjes van deze tijd. Ik denk aan het sprookje dat het leven leuk en feestelijk is, en dat je al je dromen kunt bereiken als je maar positief blijft en de juiste keuzes maakt. Ik denk aan het sprookje dat het bestaan één grote aaneenschakeling van spannende en boeiende gebeurtenissen hoort te zijn, en dat je leven mislukt is als je niet met al je talenten hebt gestraald en geschitterd. Steeds meer jonge mensen lopen volledig vast in dat soort onzinnige denkbeelden. Het is dan wel een hele stap, om te gaan geloven dat je de zin van het leven ontdekt als je iets begint te ervaren van de liefde van de gekruisigde Heer. Maar het zou een heilzaam tegengif kunnen zijn, tegen het rabiante geraas van het “maakbaarheidsgelooft”.

Het verhaal van Johannes suggereert dat Jezus speciaal voor Thomas voor de tweede keer verschijnt. Jezus kan en wil niemand missen. Thomas krijgt speciale aandacht, want het mag toch niet gebeuren dat hij buiten de kring blijft staan. In het volgende hoofdstuk vertelt Johannes over een indringend gesprek tussen Jezus en Petrus: “Heb je Mij werkelijk lief?” Ook Petrus mag niet aan de kant blijven staan; hij hoort erbij en moet mee blijven doen. Jezus denkt ook aan ons: “Gelukkig zijn zij die niet zien en toch geloven.” Na het afscheid van Jezus zijn de gelovigen aangewezen op het verhaal, het woord. Wij zien Jezus niet, maar horen wel zijn uitnodiging: “Kom in de kring, met al je geestdrift EN met al je twijfels, en doe mee aan de dans van de liefde!”